

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

УДК 364.347.9

Балухтіна О. М.

канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕДІАЦІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти застосування медіації у соціальній роботі розглядаються у дослідженнях як вітчизняних (Н. М. Білик, Н. В. Єсіна, С. А. Котловий, А. А. Пелін, Н. Н. Романова, Г. М. Чуйко, З. В. Шевців та ін.) так і зарубіжних (М. Бенджамін, Х. Ірвінг, І. Крук, Б. Маср, Р. Парсонс, С. Роббінс, І. Уолдман, С. Хайтлер та ін.) дослідників. Однак, маємо констатувати, що саме особливості використання медіації (посередництва) у соціальній роботі є все ще малодослідженим аспектом, незважаючи на законодавче врегулювання цього питання після прийняття Закону України «Про медіацію» від 16.11 2021 р. Хоча, зрозуміло, що кількість публікацій збільшилося та інтерес до цієї теми теж значно виріс.

На думку англійського вченого Б. Майєра, вирішення конфліктів є і має бути основною компетенцією соціальних працівників, оскільки вони часто вимушені брати на себе роль посередника, зокрема і у вирішенні конфліктних ситуацій. Вчений визначає медіацію як природню еволюцію практики соціальної роботи, оскільки її мета полягає в тому, щоб допомогти людям, що конфліктують, розв'язувати власні проблеми на основі їх аналізу, спілкування та нейтрального втручання. Дійсно, фахівці із соціальної роботи володіють теоретичними підходами щодо роботи з ціннісними відмінностями та емоціями, які, як правило, провокують конфлікт. Але при цьому, зауважує автор, вони не завжди мають достатні та ґрунтовні знання щодо основних процедур вирішення конфлікту на зразок посередництва, сприяння, коучингу конфліктів, проектування та управління конфліктною взаємодією, арбітражу.

Така ситуація, на наш погляд, потребує звернення уваги в державі саме на специфіку підготовки соціальних працівників та оволодіння ними необхідних знань та навичок, які будуть спрямовані на формування конфліктологічної компетентності під час навчання в закладах вищої освіти. З іншої сторони, виникає необхідність оволодіння знаннями та практичними навичками щодо проведення процедур медіації (посередництва). І це пояснюється тим, що в законодавстві нашої держави, зокрема запроваджена базова соціальна послуга посередництва (медіації) у Законі України від 17.01.2019 р. «Про соціальні послуги» та існуючий з 17.08.2016 р. «Державний стандарт надання соціальної послуги посередництва (медіації).

З питанням вирішення конфліктів тісно пов'язане питання проведення переговорів. Проблемою переговорів в соціальній роботі займалося багато вчених як в Україні, так і за кордоном. Окрім згаданого нами С. А. Котлового, зазначимо публікації Н. І. Голови, Т. Л. Лях та Т. П. Спіріної. Дехто із вчених, наприклад А. М. Шеремет слушно розглядає медіацію як вид соціальної послуги. Ряд вчених розглядають медіацію як одну із технологій соціальної роботи (роботи Н. О. Єсіної, А. О. Ярошенко).

За останні роки предметом вивчення ряду вчених, таких як А. М. Гірник та В. В. Резаненко, А. С. Попова та А. О. Тургенєва, О. М. Боброва став досвід використання медіації в інших країнах.

Окрім зазначених досліджень, можливості використання медіації, наприклад, у закладах загальної середньої освіти вивчалися Н. М. Білик, Р. Г. Новгородським та Д. В. Пилипенко; в менеджменті – А. В. Синявською; у роботі з підлітками – Н. О. Єсіною, О. К. Протас; у роботі з сім'ями – А. А. Головченко та О. М. Яремко.

Аналіз публікацій на тему переговорів в соціальній роботі не обмежується тільки всебічним висвітленням медіації. Є багато статей, що розглядають це питання з позиції соціального діалогу (Т. Г. Головань) та соціального партнерства (Т. С. Луньова). Вчені звертають увагу на проблеми розвитку соціального діалогу та соціального партнерства в Україні, потреби їх модернізації, вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регулює переговорну діяльність на різних рівнях суспільного життя.

На особливу увагу заслуговує також аналіз збірки статей «5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння» за ред. І. К. Терещенко. В ній зібрані статті теоретиків, методологів та дослідників теми медіації, фасилітації та соціального діалогу. Так, початки медіації в Україні розглядає М. І. Борисов, специфіку навчання посередників на базі підготовки соціальних працівників в НУ «Львівська політехніка» – О. М. Білик, медіацію як невід'ємну складову сталих громад – І. П. Таран, сімейну медіацію – Т. М. Білик, досвід та перспективи онлайн медіації – Т. М. Цувіна, проблеми шкільної медіації – О. І. Дацко.

Отже, аналізуючи наукову базу дослідження проблеми посередництва за останні роки, можемо констатувати, що предметом вивчення багатьох українських вчених різних наукових галузей стали питання переговорів в соціальній роботі, медіації як одного із видів комунікації, історії медіації в Україні, досвіду використання медіації в інших країнах, можливості використання медіації при вирішенні сімейних конфліктів, в закладах загальної середньої освіти, громадах, специфіку навчання посередників на базі підготовки соціальних працівників в університетах.